VILÁGHÍRŰ FELFEDEZÉS

150 éve, hogy Ipolyi Arnold törökszentmiklósi plébános társaival Isztambulban megtalálta a magyar reneszánsz egyik legnagyszerűbb és leghíresebb alkotásának, Mátyás király budai könyvtárának elveszettnek hitt korvináit

Az 1862-ben már kettő éve városunkban szolgáló Ipolyi Arnold ekkor 40. életévében járt. Számos tudományban jártas, mi több, úttörője a régészetnek, a műemlékvédelemnek, az építészetnek, a néprajznak, a történettudománynak, az ötvösművészetnek, a szobrászatnak, s neves gyűjtő is volt. A Magyar Tudományos Akadémiának egy éve rendes tagja, s egyik legaktívabb előadója, kutatója.

A Mátyás király könyvtáráról, a Bibliotheca Corviniana-ról – vagy ahogy akkor hívták a Bibliotheca Augusta-ról - a török Budára bevonulását követően találgatások, rejtélyek keringtek. Évszázadokon át elméletek születtek arról, hogy mi lett a könyvek sorsa, s időnként felröppent a gondolat, hogy a török magával vitte Konstantinápolyba. Senki nem indult útnak, nem próbálta a töröktől visszaszerezni Mátyás király híres könyvtárának köteteit, s más elhurcolt kincseket. Jóllehet, csak úgy odaállítani egy hatalmas birodalom fővárosába, az uralkodó palotájába azzal, hogy jöttünk, hogy elvigyük Mátyás király könyvtárának elhurcolt korvináit, szinte őrült, lehetetlen próbálkozásnak tűnt.

1862-ben merült újra a gondolat, hogy a korvinák maradványainak feltételezett helyén, a török szultán valamelyik palotájában, Konstantinápolyban kell a kódexeket keresni. Kubinyi Ferenc, Henszlmann Imre és a törökszentmiklósi plébános, Ipolyi Arnold vágott neki a konstantinápolyi utazásnak.

1862. április 28-án indultak Pestről hajóval Konstantinápolyba, hogy terveik szerint Pünkösd, azaz június 8. előtt hazaérjenek. Mivel a dunai és fekete-tengeri hajóút 4-5 napig tartott, május első napjaiban érkeztek meg. Május 5-én gróf Prokesch-Osten Antal internunciusnál (nagykövet) ebédeltek, aki pártfogásába vette őket. Prokesch mellett Vámbéry Ármin is támogatta Kubinyit, Ipolyit és Henszlmannt, akik akadémiai, s más ajánlólevelekkel is el voltak látva.

A könyvek közelébe először - többszöri próbálkozást követően - május 21-én, nagyértékű ajándékok, baksis, ajánlólevelek segítségével jutottak be az Eszki Szeráj (Régi Szeráj) Kubbe alti (a kupola v. kúp alatti) európaiak elől elzárt könyvtárába. A török vendéglátó végigvezette Ipolyiékat a kincstáron, ahol halomba hányva láthatták azt a temérdek aranyat, ékszert, kincset, amit évszázadokon át összeraboltak a szultáni seregek. Ők - mivel a kincseken kívül a várva várt könyveket nem mutatták meg nekik - érveltek, könyörögtek, követelőztek, fenyegetőztek, hogy nem erre kértek, s kaptak engedélyt. Ám mit sem hatott mindez. A társalgás során Ipolyi a következőt mondta Salih bejnek, a kincs- és könyvtár főőrének: *„…sokáig is uralkodott ám hazánkban a török, és hogy 150 esztendeig lakott ama helyen, hol plébános voltam, melyet azért maig Török-Szent-Miklósnak nevez-nek."* A beszélgetések közepette *„… egyszer csak föllebbent az ajtó függönye s az előcsarnok távlatában megpillantók, mint hoznak szolgák biborba kötött nagy codexeket. Látásukra szivünk megrebbent, felsikoltottunk volna. - De mint férfiak, a görög bölcs mondatával: Heuréka! kiáltánk meghatottan, hogy végre is czélt értünk!*

Csupán hat codex volt! … Mindannyin rögtön szemünkbe ragyogott a kapcsok zománczában a magyar és Hunyadi czimer… Biztosok voltunk, …hogy feltaláltuk a Corvina stambuli maradványait; hogy három század multán elsők felismertük és köszönthettük a magyar tudomány e kincseit s emlékeit."

Ipolyi a rendelkezésre álló rövid idő alatt szemrevételezte az eléjük hozott kódexeket, s néhány rajzot is készített a kötésről és a korvina egyértelmű jeléről: Mátyás címeréről.

Több könyvet azonban ezen látogatás során nem láthattak. Ipolyi a felfedezésről még ezen a napon levélben adott hírt: *„Számos nehézség s akadály leküzdése és csalódások után, midőn már már desperálva az egésszel felakartunk hagyni, végre a mai napon, a régi seraj titkos s rejtett könyvtárából előhúzogattuk a bíborkötésű ezüst kapcsos, Magyarország és Mátyás zománcozott s miniatür czímerével díszített hollós codexeket. ... Elég most ennyi, hogy mit szem eddig nem látott, kéz nem érintett - miután századokon át annyian epekedtek s mit hasztalan kerestek, azt mi láttuk, forgattuk signatúráikat amennyire lehetett híven leírtuk! Kétség többé nem lehet!"*

Újabb engedélyre várva meglátogatták Rákóczi fejedelem sírját Rodostóban, találkoztak menekült hazánkfiaival, s Rákóczi kápolnájában Ipolyi Arnold misét tartott.

Visszatérve Stambulba körbehajózták a Kubbe-alti épületét, elkészítették alaprajzát, megszámolták ablakait, kiszámolták, hogy hol jártak addig az épületben. Rájöttek, hogy lennie kell még legalább két teremnek, ahová őket nem engedték be, s így a további könyveket ott sejtették.

Az újabb engedély megszerzése sem volt egyszerű feladat, s a kilátástalannak tűnő várakozást egy szerencsés véletlen fordította kedvező irányba: a nagyvezírnél magánfogadást nyertek, „némileg titkos" látogatást tehettek, melyet egyik menekült derék hazánkfia, az akkori nagyvezír – korábban külügyminiszter – Fuad pasa kertésze Sipos György járt ki számukra.

Az engedély megszerzésével május 26-án került sor az újabb könyvtárlátogatásra, amikor mintegy 50 kódexet, és egyéb könyvet hoztak eléjük. Ezek közül *„...nevezetesen 9 darab ismét Mátyás király codexei előbb leírt ismeretes jellegeivel bírt…"*

Többszöri bejutást már semmilyen módon nem tudtak kieszközölni a töröknél, így május 31-én a Lloyd Társaság gőzösén elhagyták Konstantinápolyt.

A három akadémikus visszatértével Ipolyi Arnold 1862. június 16-án számolt be az Akadémiának konstantinápolyi tapasztalatairól. Újabb utazást is terveztek, ez azonban elmaradt. Az Ipolyiék felfedezése nyomán megtalált korvinák Magyarországra hazakerülésére néhány évet várni kellett. 1869-ben és 1877-ben a török szultán ajándékaként visszakerült kódexek közül 4 db az Országos Széchényi Könyvtárban, 1 db töredék a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában, ill. 14 db az ELTE Egyetemi Könyvtárában ma is megcsodálható.

Jelenleg 213 korvinát ismerünk a fennmaradtak közül, amelyek a Bibliotheca Corviniana feltételezett állományának közel 1/10-ét teszik ki. Ezek közül 54 van ma Magyarországon. A Corvina könyvtár mára a világörökség részévé vált.

Csőke Tibor